

Advies betreffende uitroeiing van everzwijn

Nummer: **INBO.A.2010.134**

Datum: **11/06/2010**

Auteur(s): **Jim Casaer, Tim Adriaens, Frank Huysentruyt, Axel Neukermans, Thomas Scheppers, Jan Stuyck, Jan Vercammen, Koen Van Den Berge**

Contact: **Niko Boone – niko.boone@inbo.be**

Kenmerk aanvraag: **e-mail op datum van 20 april 2010**

Geadresseerden: **ANB Centrale diensten
Cel Fauna en Flora Beleid
t.a.v. Muriel Vervaeke
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel**

muriel.vervaeke@lne.vlaanderen.be

Cc: **ANB Centrale diensten
t.a.v. Carl De Schepper
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 Brussel**

carl.deschepper@lne.vlaanderen.be

AANLEIDING

Het Vlaams Parlement heeft in maart 2008 beslist de everzwijnpopulatie(s) in Vlaanderen te reguleren met als streefdoel de volledige uitroeiing (zogenaamde nultolerantie). Om deze doelstelling te realiseren werd in 2008 het jachtvoorwaardenbesluit (besluit van de Vlaamse Regering van 13 juni 2008 houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend) van kracht dat voorziet in meer jacht- en bestrijdingsmogelijkheden voor everzwijn. Na ingang van dit besluit geven de afschotdata van het jachtseizoen 2008-2009 een sterke toename weer van het aantal geschoten everzwijnen en ook een toename in het areaal waar everzwijnen geschoten worden. Dit laatste kan wijzen op een toename in verspreiding van de soort, maar kan ook deels te wijten zijn aan dispersie en/of uitzetten/vrijlaten van everzwijnen. Er zijn momenteel echter geen cijfers beschikbaar over het totaal aantal everzwijnen in Vlaanderen, de densiteiten in de verschillende regio's of over de evolutie in aantallen gedurende de laatste jaren. Desalniettemin is de inschatting momenteel dat er op populatieniveau een toename blijkt te zijn in verspreiding en dichtheid van de soort in het oosten van Vlaanderen. Ondanks de gerealiseerde hogere druk op de populatie wordt de beleidsdoelstelling actueel dus niet gehaald met de uitgevoerde jacht, bijzondere jacht en bestrijding.

VRAAGSTELLING

Het Agentschap voor Natuur en Bos vraagt advies aangaande volgende punten:

- compileren van bestaande informatie over resultaten en bevindingen van uitroeiingsprojecten van everzwijn in buurlanden en -regio's
- ophijsten van noodzakelijke bejagingsdruk, jachtmiddelen en andere beheermaatregelen om een uitroeiing te kunnen realiseren over gans Vlaanderen (rekening houdende met de fysisch-geografische situatie van Vlaanderen, met mogelijkheid tot instroom/dispersie vanuit aansluitende grofwildgebieden in buurregio's)
- compilatie van ecologische argumentatie pro en contra een uitroeiingsszenario van everzwijn over het hele Vlaamse grondgebied

TOELICHTING

Vraag 1. Compileren van bestaande informatie over resultaten en bevindingen van uitroeiingsprojecten van everzwijn in buurlanden en -regio's

Er werden geen gegevens of documentatie gevonden over uitroeiingsprojecten in buurlanden of buurregio's van Vlaanderen in de laatste decennia. Uit andere werelddelen (zie vraag twee) werd wel informatie gevonden en ook in het verleden werd het everzwijn op sommige plaatsen (vb. Vlaanderen) zo goed als uitgeroeid. In de ons omliggende landen wordt het everzwijn aanvaard als een inheemse diersoort en wordt het – met uitzondering van Nederland – als jachtwildsoort beschouwd. Bij het beheer ervan wordt in de ons omringende landen gestreefd naar het reguleren van de soort op een maatschappelijk aanvaardbaar niveau, rekening houdend met de belangen van de verschillende maatschappelijke groepen (breed publiek, recreatie, jachtsector, landbouw, ...).

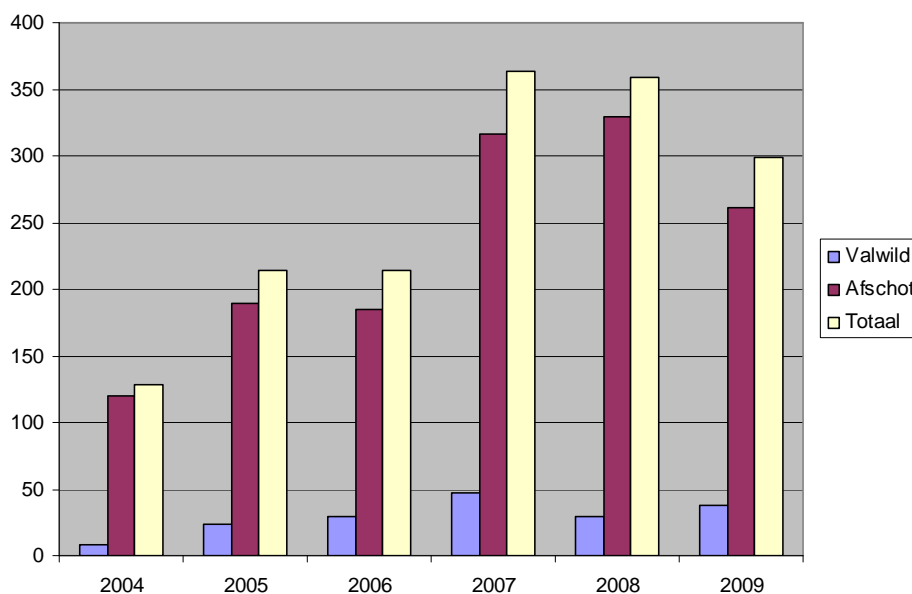
Nederland vormt een uitzondering op de bovenstaande situatie. In Nederland is het everzwijn sinds het in voege treden van de Flora en Faunawetgeving in 2002 geen jachtwildsoort meer, maar wel een beschermde diersoort. De provinciale overheden kunnen ontheffingen verlenen om everzwijnpopulaties te reguleren, indien deze in het

provinciaal Faunabeheerplan (FBP) aangevraagd worden. De ontheffingen kunnen gegeven worden omwille van redenen van volksgezondheid, populatiecontrole (voorkomen van onnodig lijden of zieke dieren), land- en bosbouwschade, schade aan niet-bedrijfsmatig gehouden vee.... (FBP-Limburg 2010 – 2015).

In Nederland zijn er in de praktijk slechts twee gebieden waar de aanwezigheid van everzwijn aanvaard wordt, namelijk de 'Hoge Veluwe' en de 'Meinweg'. De rest van Nederland heeft de status van 'nulstandgebied'. In deze gebieden wordt ernaar gestreefd het zich vestigen van everzwijnen tegen te gaan. Hiertoe mogen in deze gebieden (heel Nederland buiten de twee hogervermelde grofwildgebieden) alle grondgebruikers – voor zover ze beschikken over een jachtakte - en de jachtrechthouders - met toestemming van grondgebruiker of eigenaar - heel het jaar door, 24 op 24 uur everzwijnen schieten, op basis van een algemene ontheffing voor de Faunabeheereenheid.

Het gebruik van lokvoer is hierbij (mits beperkingen) toegestaan. Over het gebruik van nachtzichtkijkers verschilt de regelgeving actueel tussen de provincies Limburg en Gelderland (Voskamp, 2010. mond. med.).

Deze maatregelen zijn er op gericht een vestiging van everzwijnen in de nulstandgebieden tegen te gaan eerder dan een bestaande populatie uit te roeien. De onderstaande grafiek geeft de evolutie weer van het afschot en valwild in nulstandgebieden in Nederlands Limburg sinds 2004 (Figuur 1).

Figuur 1: Afschot en valwild in nulstandgebieden in Nederlands Limburg sinds 2004 (Bron: FBE-Limburg 2010).

Recent werd door de Nederlandse Provincie Limburg aan de Faunabeheereenheid Limburg gevraagd een onderzoek op te starten naar mogelijke nieuwe gebieden waar everzwijnen getolereerd kunnen worden, gezien de steeds verdere verspreiding en toename van de soort in Limburg (NL) en dit ondanks het beheer van nulstand. Ook wordt onderzocht welke bijkomende populatieregulerende middelen ingezet kunnen worden (vb. nachtzicht-vizieren) om een nulstandbeheer te kunnen voeren.

Vraag 2. Oplijsten van noodzakelijke bejagingsdruk, jachtmiddelen en andere beheermaatregelen om een uitroeiing te kunnen realiseren over gans Vlaanderen (rekening houdende met de fysisch-geografische situatie van

Vlaanderen, met mogelijkheid tot instroom/dispersie vanuit aansluitende grofwildgebieden in buurregio's)

Algemeen

In het buitenland bestaan er voorbeelden van geslaagde uitroeiingscampagnes (zie McCann & Garcelon 2008). Elk van de in dit overzicht vermelde studies betreft de uitroeiing van verwilderde nakomelingen van ontsnapte varkens en/of everzwijnen. De dieren waren exoten in deze streken en vormden als invasieve soort een grote bedreiging voor de inheemse fauna en flora.

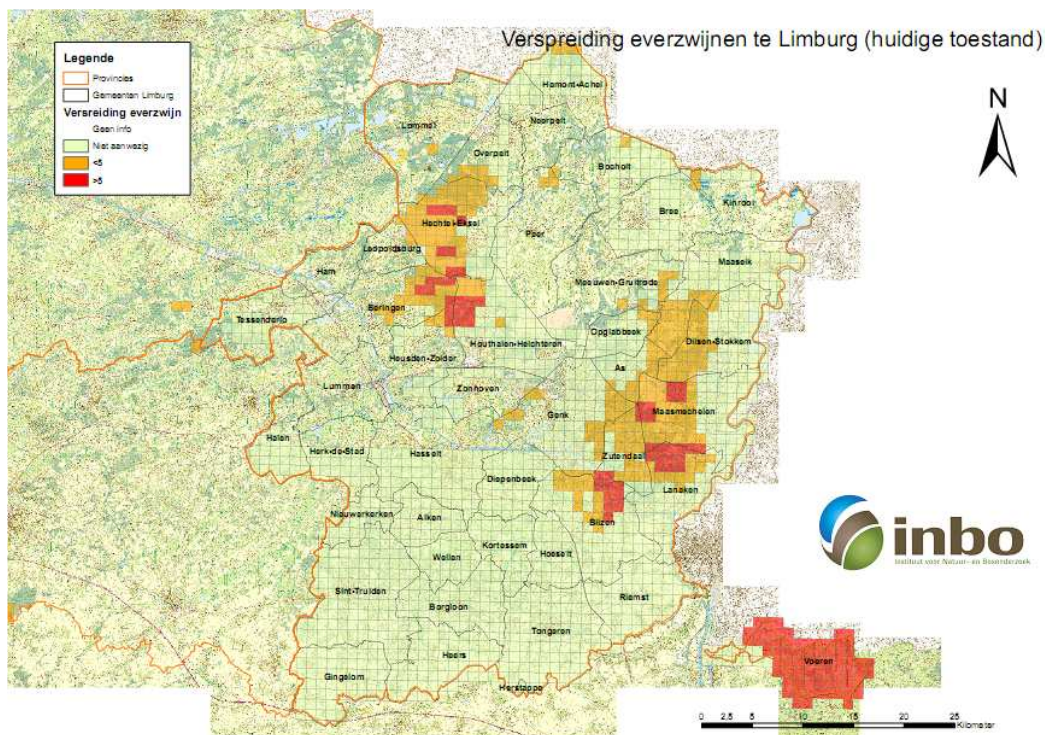
In vijf van de zeven vermelde studies werd het gebied waaruit de dieren verwijderd moesten worden eerst volledig afgerasterd om het ontsnappen van dieren onmogelijk te maken. De twee andere gevallen betreffen eilandsituaties. Barret *et al.* (1988) wijzen daarenboven op het belang van het afrasteren van het gebied waar de everzwijnen uitgeroeid moeten worden om immigratie tegen te gaan. McCann *et al.* (2004) gaan nog verder door te stellen dat *'in no-island situations, containment and isolation of a pig population is paramount for eradication to be successful'*.

De in het overzicht van McCann & Garcelon (2008) vermelde afrasteringen betreffen gebieden van tussen 20 en 250 km². Het aantal gedode everzwijnen varieerde tussen 144 en > 12000. De bouw van het raster bedroeg 45 % van het totale budget voor het uitroeien van de verwilderde zwijnen in het Pinnacles National Park (Verenigde Staten). Hoewel de bouw van het raster in dit geval zes keer langer duurde dan de effectieve uitroeiingsacties vormt ze een cruciaal element om uiteindelijk op een korte periode de dieren te kunnen doden.

Bij een uitroeiing van everzwijn is het tot slot belangrijk dat er geen gebieden bestaan waar de dieren zich in kunnen terugtrekken. Everzwijnen vertonen immers een sterk en snel leerproces als reactie op 'predatie-risico's' zoals jachtactiviteiten (Tolon *et al.* 2009) en zoeken hierbij jachtvrije zones op die ze kennen (gelegen binnen of grenzend aan hun home ranges). Keuling *et al.* (2008) geven echter aan dat bij lichte tot gemiddelde jachtdruk (aanzitjacht, beperkt aantal drijfjachten, geen grote drijfjacht met honden cfr. Spaanse *monterias*) geen significante impact op de bewegingen en home ranges van everzwijnen gedocumenteerd konden worden en jacht geen aanleiding geeft tot verhoogde dispersie van everzwijnen uit een gebied. Ook Sodeikat & Pohlmeier (2007) geven aan de everzwijnen bij gemiddelde bejagingsdruk (beperkt aantal honden en lage frequentie van druk- of drijfjachten) zich wel lokaal verplaatsen en eventueel andere dagrustplaatsen uitzoeken, maar hun normale home range gebied niet echt verlaten (geen bijkomende dispersie).

Vlaanderen

Het evalueren van de nodige ingrepen voor een mogelijke uitroeiing van de everzwijnen in Vlaanderen vereist een degelijke kennis van de huidige populatietoestand (verspreiding) van de soort. Actueel bevinden zich in Vlaanderen everzwijnen op verschillende plaatsen. In de meeste gevallen (vb. Zoniënwood, Drongengoed, het zuiden van West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen) lijkt het hierbij over individuele waarnemingen van één of enkele dieren te gaan. In Limburg zijn drie 'gebieden' (zie Figuur 2) waar everzwijnen zich nu in grotere aantallen permanent blijken op te houden. Deze gebieden zijn Voeren – waar ze steeds aanwezig geweest zijn – en daarnaast de regio van de Zwarte Beek tot Hechtel-Eksel en het gebied van en rond het Nationaal Park Hoge Kempen. Ook in het noorden van de provincie (Hamont-Achel, Kinrooi, Molenbeersel) worden geregeld everzwijnen waargenomen en geschoten.

Figuur 2: Actuele verspreiding van everzwijnen in Limburg; oranje vakken wijzen op aanwezigheid van everzwijnen, rode op hogere densiteiten, licht groene vakken zijn vakken waarvan geweten is dat er actueel geen everzwijnen voorkomen. (bron: enquête bij ANB-personeel in voorjaar 2010).

Immigratie kan verwacht worden vanuit Nederlands Limburg, de Nederlandse provincie Noord-Brabant (zij het in mindere mate), Wallonië (waar sinds enkele jaren ook everzwijnen ten noorden van Samber en Maas waargenomen en geschoten worden) en het noorden van Frankrijk.

Vraag 3. Compilatie van ecologische argumentatie pro en contra een uitroeiingsscenario van everzwijn over het hele Vlaamse grondgebied

Het beantwoorden van deze vraag binnen het tijdsbestek van deze adviesvraag (twee maanden) is niet mogelijk. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zouden twee deelvragen beantwoord moeten kunnen worden:

- Ecologische pro's en contra's van de aanwezigheid van everzwijn.
- Ecologische neveneffecten van de maatregelen nodig om te komen tot een uitroeiing van everzwijn over heel het Vlaamse grondgebied.

Wat de eerste deelvraag betreft zou hiervoor een degelijke literatuurstudie moeten gebeuren (full-time tijdsbesteding wordt geschat op ongeveer 40 werkdagen). Een bijkomende moeilijkheid is dat verwacht kan worden dat de ecologische impact en schaderisico's afhankelijk zijn van de aanwezige dichtheden van everzwijn in relatie tot de specifieke kenmerken en doelstellingen van een bepaald gebied.

Om de tweede deelvraag efficiënter te kunnen beantwoorden zou eerst een beleidskeuze gemaakt moeten worden over de maatregelen die men zou willen inzetten om een uitroeiing na te streven. De range gaat van het inzetten van vergif, over gecoördineerde jachtacties tot het wegvangen van biggen of het chemisch steriliseren van adulte dieren (fertiliteitscontrole). Een beschrijving van de voor- en nadelen van vergif, afschot en het wegvangen van everzwijnen is terug te vinden in het INBO-rapport 'Everzwijnen rond Zedelgem, West-Vlaanderen (Casaer & Van Den Berge, 2006).

CONCLUSIE

1. Compileren van bestaande informatie over resultaten en bevindingen van uitroeiingsprojecten van everzwijn in buurlanden en -regio's

In de ons omringende landen en regio's zijn er geen voorbeelden of bevindingen van uitroeiingen in de laatste decennia.

In Nederland tracht men door het inzetten van een combinatie van maatregelen (lokvoer, nachtzicht, ...) in de nulstandgebieden het vestigen van everzwijnen tegen te gaan. Toch wordt de laatste jaren een verdere toename van de populatie en een uitbreiding van het areaal van de soort in Nederlands Limburg geconstateerd. Bijgevolg worden er daar momenteel twee pistes tegelijkertijd onderzocht; namelijk het aanduiden van nieuwe leefgebieden waar toch bepaalde aantallen everzwijnen getolereerd zouden worden en het uitwerken en legaliseren van bijkomende mogelijkheden (vb. nachtzicht-vizieren) voor het reguleren van everzwijnenpopulaties in de overige gebieden (nulstandgebieden).

2. Oplijsten van noodzakelijke bejagingsdruk, jachtmiddelen en andere beheermaatregelen om een uitroeiing te kunnen realiseren over gans Vlaanderen (rekening houdende met de fysisch-geografische situatie van Vlaanderen, met mogelijkheid tot instroom/dispersie vanuit grofwildgebieden vanuit aansluitende buurregio's)

Uit literatuur blijkt dat het uitroeien van een everzwijnenpopulatie vereist dat immigratie (nieuwe dieren die binnenkomen) zowel als emigratie (dieren die kunnen ontsnappen aan bestrijdingsacties en eventueel later kunnen terugkeren) onmogelijk moeten gemaakt worden.

Voor Vlaanderen betekent dit dat een uitroeiszenario concreet zou vereisen dat:

A) grotere bos- en natuurgebieden waar de everzwijnen nu voorkomen en die ze gebruiken als dagrustplaatsen afgerasterd zouden moeten worden. De dieren die er voorkomen zouden vervolgens verwijderd moeten worden (kortstondige maar intensieve bestrijding, emigratie gedurende bestrijding onmogelijk, immigratie na bestrijding ook niet mogelijk)

B) in de overige gebieden een algemene nulstand nagestreefd wordt, waarbij een combinatie aan maatregelen toegelaten wordt om de resterende dieren te verwijderen en dieren die mogelijk van buiten Vlaanderen immigreren onmiddellijk verwijderd kunnen worden. Dit vereist een langdurige en permanente bestrijding in deze gebieden. Hierbij moet vermeden worden dat er gebieden zijn waar de bestrijding niet mogelijk is om te voorkomen dat de dieren zich hier zouden terugtrekken gedurende de bestrijdingsacties. Gebieden waar de bestrijding niet mogelijk of wenselijk is zouden afgerasterd moeten worden (cfr. A)

Tot slot moeten ook andere vormen van influx van everzwijnen (ontsnappingsen uit parken, illegale uitzettingen ...) verhinderd worden.

3. Compilatie van ecologische argumentatie pro en contra een uitroeiingsscenario van everzwijn over het hele Vlaamse grondgebied

Op deze vraag kan binnen het tijdsbestek van de adviesvraag niet geantwoord worden. Naast het uitvoeren van een degelijke literatuurstudie over de ecologische voor- en nadelen van everzwijnen (in relatie tot hun densiteiten en de kenmerken en doelstellingen van het gebied), zou een beleidskeuze over de in te zetten uitroeiingsinstrumenten toelaten om ook de ecologische neveneffecten van deze maatregelen efficiënter te kunnen evalueren.

REFERENTIES

- Barret, R., Goatcher, B., gogan, P. & Fitzhugh, E.L. 1988. Removing feral pigs from annadel state park. Transactions of the western section of the wildlife society. 24: 47-52.
- Casaer, J. & Van Den Berge, K. 2006. Everzwijnen rond Zedelgem, West-Vlaanderen; Huidige situatie, achtergrondinformatie en mogelijke beheerscenario's. INBO.R.2006.34., pp 36.
- Faunabeheerplan Limburg 2010 - 2015. 2010. Faunabeheereenheid Limburg. Maart 2010. pp 3221
- Keuling, O., Stier, N. & Togh, M. 2008. How does hunting influence activity and spatial usage in wild boar (*Sus scrofa*). European Journal of Wildlife Research. 54: 729 - 737.
- Maccan, B., Ryan, K. & Garcelan, D. 2004 Techniques and approaches for the removal of feral pigs from island in mainland ecosystems. Proceedings of the 21ste Vertebrate Pest Conference. 42 - 46.
- McCann, B, & Garcelon, D. 2008. Eradication of feral pigs from Pinnacles National Monument. *Journal of Wildlife Management* 72:1287-1295
- Sodeikat, G. & Pohlmeier, K. 2007. Impact of drive hunts on daytime resting site areas of wild boar family groups (*Sus scrofa*). *Wildlife Biology in Practice*. 3: 28 - 38.
- Tolon V., Dray S., Loison A., Zeileis A., Fischer C., & Baubet E. 2009. Responding to spatial and temporal variations in predation risk: space use of a game species in a changing landsape of fear, *Canadian Journal of Zoology*. 87: 1129-1137.